

XIV. glavna skupščina

„Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“
dne 14. in 15. avgusta v Trstu.

Res veličastna, impozantna je bila letošnja skupščina. Nad 400 zavednih in naprednih učitelje in učiteljev iz vseh jugoslovanskih pokrajin je prihitelo v Trst na skupščino. Ta sijajna, mnogobrojna udeležba jugoslovanskega učiteljstva je bila izraz solidarnosti med učiteljstvom ter izraz zavednosti in neupogljivosti pred krutimi neprijatelji naše ljudske šole in naprednega, svobodomiselnega učiteljstva. Letošnja skupščina je bila pojav krepke stanovske organizacije, pa tudi pojav moči, katere nikdar ne zrušijo naši predobro znani sovražniki, katerim je šola prokletstvo za ljudstvo.

Da bo slika o tej impozantni skupščini popolnejša, zato mislimo, da ustrezemo marsikomu, če ponatisnemo najpoprej pozdrave tržaške „Edinosti“ na učiteljske skupščinarje. Pod zaglavjem: „Zborovanje Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ piše „Edinost“ v svoji 175. številki z dne 4. avgusta to-le:

„XIV. glavna skupščina „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ se bo vršila v Trstu dne 14., 15. in 16. avgusta t. l. — Slavnemu slovenskemu občinstvu naznanjamo, da priredi ob tej priliki „Slovansko pevsko društvo“ koncert v „Narodnem domu“ v Barkovljah, dne 15. avgusta ob 6. uri zvečer na čast „Zavezi“. — Druga okoličanska in tržaška društva naj blagohotno to upoštevajo. Lepo bi ne bilo od nas, če bi se ravno istega dne „raztrosili“ na vse konce in kraje, ko obišče naše mesto, oziroma okolico — divne Barkovlje — častna četa onih narodnih delavcev, katerim slovensko ozemlje poverja svoj najdražji zaklad, katerim izroča skrbna in ljubeča mati Slovenija svojo lastno kri v pouk in vzgojo. — Plemenita, da, vzvišena je naloga učitelja-odgojitelja! Koliko truda in znoja, skrbi in dela, koliko iskrenega navdušenja in svetega ognja, koliko potrpežljivosti in samozatajevanja mu je treba, da ne kloni duhom pod veliko odgovornostjo nasproti Bogu, človeštvu in narodu svojemu; da mu ne zginje iz duše

in srca konečni smoter in namen: dovesti izročeno mu mladino na pravo pot, po kateri poti naj ona potem privede ljubljani narod svoj do postaje, kjer mu neha vse dosedanje „britko gorje“. Zato je vestnemu učitelju rodoljuba v prvi vrsti „na srcu“, da v oskrbovanje izročena mu nežna, narodova rastlina, postane — naša mladina, zavedna, poštena, in da nam iz nje vzrastejo značajna, mogočna debela — trdni, neomaljivi in močni stebri, na katere bo narod brezskrbno naslanjal tako težko, iz dna duše pričakovano poslopje milejše in srečnejše bodočnosti.

Dne 14., 15. in 16. avgusta prispejo k nam učitelji, kakor nam pravi njihov pesnik J. Leban:

„Od tam, kjer Drave se deroče
Podé valove sred hribov,
Od Save bistre, bodre Soče,
Od sinje Adrije bregov.“

Od vseh strani širne in mile nam zemlje slovenske prihitijo one dni armada, ki vihti, brusi in bistri „uma svitle meče“ in kateri je glavna naloga in vodilno geslo — kakor pravi nadalje pesnik:

„Da srečna bude nam mladina,
Po njej slovenska domovina!“

Zlate so te besede in nam Tržačanom in okoličanskim Slovincem vzete so prav iz srca. Kdo izmed nas bi ne želel „sreče največe“ predragi nam mladini in lepi naši domovini!? — Zato pa naj bodo prepričani širitelji in nositelji te sreče, da jih tržaškookoličanski Slovenci sprejmejo z odprtimi rokami in bratskim, ljubečim srcem. Skušali bomo po svojih skromnih močeh, da jim osladimo ure njih bivanja v naši sredi in v prijetno skrb nam bo, da ponesejo seboj tolažilno zavest in bodreče jih prepričanje v težki njih nalogi, da so bili — „bratje med brati“.

Zato jim kliče hvaležni narod ob bregovih sinje „Adrije“ iz src globine: „Na veselo, bratsko svidenje ti naše vrlo, zavedno slovensko učiteljstvo!“

V dan zborovanja, dne 15. avgusta, pa pozdravlja „Edinost“ na uvodnem mestu pod naslovom: „Slovenskim učiteljem!“ zborovalce tako-le:

A Ti maješ z glavo, češ: S takim praznim besedovanjem ne prideva nikoli v Benetke! Resnično! Zato pa rajša pustiva modrovanje, in Ti, prijatelj, me izvoli spremljati tja v mesto, zgrajeno na lagunah!

Dne 15. pret. m. zvečer nam je priredilo »Slovansko pevsko društvo v Trstu« prelep koncert v »Narodnem domu« v Barkovljah. Mojstrski je vodil dirigent Srečko Bartel ponosno število pevk in pevcev, ki so izvajali s čistimi, svežimi in krepkimi glasovi izbrani vsposed ter mnogobrojno poslušalstvo razvnemali do neopisnega navdušenja. Ko se je bilo občinstvo porazgubilo, da dospe do zadnjih tramvajskih voz, so se tisti, ki se niso strašili hoje do Trsta, zgrnili tesneje k mizam. Med temi sem bil seveda tudi jaz in z menoj obe moji varovanki, če smem tako imenovati ljubeznivi koleginki Goričanki, ki si ju zapal, prijatelj, mojemu varstvu, ker si moral sam ostaviti veselo našo družbo. Tam na gorenjem koncu vrta, ki je nad njim plaval sanjavi večer, se je zbrala k resnemu zboru sloveča krokarska družba s slovečim doktorjem Brnom na čelu. Pismena moja prošnja, se li smem s svojo družbico kot gost udeležiti važnega zborovanja, je bila milostno uslišana, in deputacija, ki jo je tvorila trojica izkušenih mož, je prišla k naši mizi, se nam vljudno in dostojno poklonila, nam ponižno naznanila sklep visokega

Izlet v Benetke.

I.

Dragi prijatelj!

Preden sva se poslovila v Trstu, sem Ti obljubil, da Ti ob povratku iz Benetk opišem »kraljico morja«. Ako danes izvršujem svojo obljubo, ne misli, da mi je to tako lahko! Sladkost spi globoko v mojem srcu, in nje čar izgine takoj, ko Ti jo izdam. To vem dobro, zakaj najlepše je človeku, kadar je sam s svojim notranjim bogastvom, kadar se mu duh pase po cvetočih poljanah, pričaranih v njegove prsi! A zdi se mu, kakor bi izdal veliko tajnost, kadar odpre srce pol zavistnim, pol dobrohotnim očem. Sam oskrunja svetišče, zgrajeno na utešenem hrepenenju, polno miru in zadovoljstva, razsvetljeno z večno lučico, ki brli v njem, globoko in visoko v njem, nekje na brezkončnem koncu neprehojenih, nepreglednih stezà, držočih tja do nedosegljivih smotrov! In tako zakipi iz enega utešenega hrepenenja tisoč novih, močnejših, neutešljivejših, kakor bi se milijon rok iztezalo proti solncu, ki je tako neizmerno daleč. Kakor bi se igral, poljubi eden žarek k sebi hrepenče — in valovi se poležejo, zavlada mir, in sladkost plava daleč naokrog . . .

„Po več letih prišli ste zopet med nas, na bregove sinje Adrije, na skrajno mejo našega naroda, na ono točko naše domovine, kjer se bije obupen boj za obstanek, kjer se že desetleja na tisoče slovenskih starišev zastoj trudi za dosega slovenskega šolstva . . . !

Ta obupni žilavi boj našega življa za šolo — kaj nam dokazuje!? Dokazuje, kako umejo tržaški Slovenci pomen šole za življenje in napredovanje narodov! Da, naš živelj v Trstu umeje važnost šole morda tembolj ravno zato, ker — je nima! Ker občuti najintenzivneje na lastni koži silno škodo, ki jo trpi radi tega, da je njegovim otrokom odtegnena nenadomestna dobrota šolskega pouka na pametni pedagoški podlagi!

To vemo in občutimo najbolje mi, tržaški Slovenci, ker se nam krati to, kar ima že vsaki najpriprostejši slovenski kmet v zadnji gorski vasi: šola na podlagi pouka v materinščini! Nekdaj se je moč in ugled narodov merilo po številu vojakov! Danes živimo sicer — žal — še v dobi militarizma, ali ono merilo se je vendar že davno opustilo in je sedaj moč in veljava posamičnega naroda odvisna od kvalitete in kvantitete njegovega šolstva!

Narod, ki ne umeje, ali je nesposoben za umevanje pomena šolstva za vse njegovo življenje in snovanje, tak narod je narod brez bodočnosti. Kdor ne napreduje, nazaduje in umira! Napredek naroda pa ni možen brez sredstev splošne naobrazbe, brez sredstev za njega povzdigo na gotov kulturni nivo! Šola pa je tisti vir, iz katerega mu vzhajajo taka sredstva.

Čim pa narod ne more vspevati brez šole in častno živeti ob strani družih narodov, in ker šole ne more biti brez učitelja: le ingnorant ali pa neprijatelj naroda more zmanjševati ali celo tajiti neizrecno važnost učiteljskega poklica za sedanost in bodočnost naroda!

Ljudski učitelji so oni, ki pripravljajo narode za mejebojno tekmovalstvo, oni imajo takorekoč usodo vsega naroda

zboru ter nas povabila, naj jih gremo osrečevati. In vstali smo in šli. In čestitljivi gospod predsednik nas je pozdravil z vznesenimi besedami, da smo bili ginjeni malone do solz. Nič manj vznesena in presrčna ni bila moja zahvala, ki je bila na eni strani izraz našega iskrenega veselja, na drugi strani pa nas je razvnela tako, da smo vsak zase, prav na tistem storili sklep: »Vztrajajmo, dokler se bo dalo!«

In tako je tudi bilo!

Končno pa je bilo vendarle treba misliti na odhod, zakaj pozna noč je že vladala okolo in okolo. Razporedili smo se in odkorakali proti mestu. Morje kraj njega je spalo. Zdajnjaj se je zgenilo kakor v sanjah, in mesečina je trepetala po mirnih valovih, da je bila videti širna morská ravan vsa svetla, vsa polna raztopljenega srebra. Cesta se je izlila v mesto, in krenili smo v kavarno, kjer se zbirajo tržaški Slovenci. Tamkaj je še vladalo veselo življenje. Ko smo se potopili vanj, so nas pozdravljali veseli klici. A tudi od tod je bilo treba oditi, ko je došel čas, ki nas je klical, da se pojdemo pripravljat na pot v Benetke!

Bilo je nekam zaspano zgodnje jutro, ko smo se začeli zbirati na obrežju. Tik njega je kipel iz morja naš parnik »Trieste«, in po mostiču so stopale naše vrste nanj ter se razgrinjale po tesnem krovu. Stoinosedemdeset nas je zasedlo klopi in stolce s platnenimi sedali. V parnem kotlu je zabučalo, zapel je zvon, oglasil se žvižg, vijak se

v svojih rokah. Pokrajine, kjer je dobro in urejeno ljudsko šolstvo, spoznavati je na prvi mah. Oglejmo si n. pr. le bližnji sežanski okraj, kjer je šolstvo uprav uzorno razvito in takoj zapažamo blagodejni vpliv istega! Ljudstvo je bistro in razumno, stanovanja, da-si priprosta, vendar okusna in snažna, polje skrbno obdelovano in kar je po posamičnih vaseh delavcev, so po večini taki, da se lahko merijo in celo prekašajo rokodelce po mestih. Zasluge na vsem tem pa imajo v prvi vrsti učitelji, ki so si svesti svojega težavnega in z veliko odgovornostjo spojenega poklica, katerega izvršujejo — vkljub slabim gmotnim razmeram — s pravim ognjem idejalnega navdušenja. A tako požrtvovalno delovanje pričakovati je le od onih učiteljev, ki so prešinjani z ljubeznijo do svojega trpečnega naroda! Ali, ako je kateremu učitelju potrebno narodno navdušenje v izvrševanju svojega težavnega poklica, potrebno je gotovo v prvi vrsti slovenskemu učitelju, učitelju onega naroda, ki je na vseh straneh zatiran od svojih sovražnikov. Slovenskemu učitelju ni dovolj, da izvršuje svoj poklic le v šolski sobi in med šolsko mladino, marveč mora on biti tudi voditelj in učitelj vsemu prebivalstvu tudi izven šole za usposabljanje za boj za narodni obstanek.

Z ozirom na vse to je slovenski učitelj še premalo čislán in upoštevan in po krivici zapostavljen za drugimi stanovi, ki niso tolikega pomena za napredek in blaginjo naroda.

Slovenski narod mogel bo še le takrat smatrati svoj obstanek popolnoma zagotovljenim, ko bo na vseh koncih in krajih naše domovine dovolj apostolov omike in prosvete, dovolj slovenskih učiteljev, ki bodo mladini poleg potrebnih znanostij ucepljali v srca tudi ljubezen do svojega naroda. Ker pa je materijalno blagostanje naroda v tesni zavisnosti od njega splošne kulturne stopinje, sta za naš narod uredba šole in oni, kateremu je poverjena ista, tudi in naravnost usodnega gospodarskega pomena. Mladina se v slovenski šoli ne uči samo čitati in pisati, se ne zavzema samo idealne ljubezni do svojega naroda, marveč se vsposoblja tudi za konkurenčni boj z drugimi narodi. Kako naj bi se naš narod

je zasvedral v zeleno vodo, krmar je zasukal kolo, prijatelji na obrežju in mi na krovu smo vihteli klobuke in robce, zadonela je naša slovenska pesem; morje se je zapenilo in zašumelo — in parnik je odplul tja v nedogledno daljavo . . .

Potnice in potniki smo bili krasne volje. Dovtip in šala sta se ukrcala z nami na parnik, in zdelo se nam je precej v začetku, da bo vožnja do Benetk vesela in prijetna. Kakor da se ziblje naša ladjica po taktih ljubke popevke »Barčica po morju plava . . .«, tako se nam je videlo, ko se je oglasilo naše petje, ki je zdajnjaj zamrlo v bučanju penečega se valovja.

Moji varovanki in jaz smo si izbrali prostore na sprednjem delu parnika, od koder so držale železne stopnice tja gor na vzvišeni kljun, ki je brezobzirno rezal morskó gladino, da se je kot jezna delila v belopenaste brazde, ki so se šele daleč za nami strnjale v valovito površje. Lovil sem se po krovu semintja, da sem videl, kdo vse se vozi v Benetke. Pozdravljali smo se veselo in presrčno, dasi smo se videli nekoliko ur prej. Takoj se mi je zazdelo, da se čutimo vsi tu-le na globokem morju v tej lupini, ki nas nosi nad požrešnim dnóm, kot ena sama velika familija . . .

Nekaj nas je stopilo dol v ladjin drob, v tesan salonček. Posedli smo po mehkih zofah, prepevali vesele pesmi ter si nazdravljali s črnim vinom, ki ga je točil

vspešno boril n. pr. proti gospodarski konkurenciji, ako bi slovensko mladino poučevali v nemških šolah in po nemških učiteljih? Tisti čas, ki ga izgublja slovenski učenec v nemški šoli, da se priučuje tujemu jeziku, porablja nemški učenec v to, da si pridobiva znanosti, katere mu služijo v poznejšem življenju. Na ta način, ako nima slovenskih šol in narodnih slovenskih učiteljev, bi moral naš slovenski narod vedno zaostajati za drugimi narodi.

Odveč bi bilo še nadalje dokazovati veliko važnost šolstva sploh in slovenske šole ter naloge slovenskih učiteljev še posebe. Toliko se je že govorilo in pisalo o pomenu slovenskega učitelja za slovenski narod, da bi bila vsaka beseda le ponavljanje tega, kar se je že neštevilnokrat popolnoma upravičeno zatrjevalo. V veselje in ponos nam je torej, da moremo zopet v naši sredini pozdraviti širitelje in pionirje prosvete in napredka, te stebre slovenskega naroda! Iz sreca jih pozdravljamo z željo, da bi tudi letošnje učiteljsko zborovanje v Trstu prineslo našem narodu obilo koristi, učiteljstvu pa da bi povspešilo toli zaslužen zboljšanje gmotnih razmer in zaslužen povišanje ugleda med narodom. Čim bolj bo znal narod primerno ceniti plodonosno delovanje slovenskega učiteljstva, tem bolj bo učiteljstvo hvaležno na tem priznanju, napenjalo vse svoje moči, da dovede narod do sreče in blagostanja, kar slovensko učiteljstvo slovesno obljubuje v svoji „zavezni“ pesmi, ki se glasi:

Od tam, kjer Drave se deroče
Pode valovi sred hribov,
Od Save bistre, bodre Soče,
Od sinje Adrije bregov
Tovariši smo se združili,
Da čvrsti, delavni bi bili,
Da srečna bude nam mladina,
Po njej slovenska domovina.

Na noge torej čas je dela,
Učitelji slovenski vsi,
Zaveza naša da bo čvela
Podajmo roke zvesto si,

postaren Lah v ozki kabini. Skoro smo pozabili, kod se vozimo. Le kadar so se zazibala tla pod nami, da so tisti, ki so stali, omahnili k stenam in da je skozi okrogla odprta okenca plusnila voda v notranjščino, smo se zopet spomnili, da nismo tako na varnem kakor če bi hodili in potovali po materi zemlji. Koleginji Goričanki sta začeli tožiti, da sta lačni. Stopil sem na krov, v kuhinjo. Tam je že dišalo po laških tripah, ki bodo kmalu, kakor mi je zatrjeval preprosti kuhar, dobre za užitek. Ko sem se vrnil s tem poročilom in tolažilom, je jela razposajena veselost v salončku že pojemati, saj je bilo tamkaj bolj in bolj vroče, soparno in zadehlo, a zunaj na krovu je pihal hladan, prijeten veter, ki je že med tem časom dvema sopotnikoma odnesel pokrivali. In ni trajalo kdo ve koliko časa, pa so že začeli prihajati med nas žalostni ljudje bledih in upadlih lic. Bilo je prav in lepo od nas, da smo se jim umaknili z mehkih sedežev, kamor so plegli ubogi bolniki in še ubožnejše bolnice. Mi pa, ki nam ni bilo ni trohice zla, smo odšli na krov, da se pokrepčamo s primitivnimi izdelki ponižne umetnosti našega kuharja.

Ah, to vam je bil žalosten pogled! Tretjina naših ljudi se je že milo zvijala na sedežih ali pa obupno visela preko oprsja nad čim nemirnejšim morjem... Komaj smo se približali do svojih prostorov. Tamkaj pa je bilo že mnogo žalosti in bolečin! V srce sta se mi smilili dve mladi kole-

A Bog se srečo jo porosi,
Da zlatega sadu vam nosi,
Da srečna bude nam mladina,
Po njej slovenska domovina.

Nevtrašeno se potegnimo
Za ugled naš, svobodo in čast,
Požrtvovalno se trudimo
Za naših šol procvet in rast.
Tako bo krepko in veselo
In plodonosno naše delo
Ter srečna mila nam mladina,
Po njej slovenska domovina.

Poleg „Edinosti“ so podpirali „Zaveznike“ kolikortoliko tudi vsi drugi napredni slovenski listi, za kar jim bodi izražena na tem mestu pristrčna zahvala.

(Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Slovenska šolska Matica. (Dalje.) Drugo za učiteljstvo prekornostno delo naše vrle „Sl. Š. M.“ je **Realna knjižnica**. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Urejuje Viktor Bežek, c. kr. učiteljski profesor. Prvi del. „Zgodovinska učna snov za ljudske šole“. V Ljubljani 1902. Izdala „Slovenska šolska Matica. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. Cena 2 K. — **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**. Sestavil Josip Apih, c. kr. učiteljski profesor. Kakošen namen ima „Realna knjižnica“, nam pove gosp. pisatelj sam v predgovoru, v katerem piše tako-le: „Realna knjižnica“ bode, kakor že naslov svedoči, zbirka učne snovi za pouk v realijah. Da so take knjige nujno potrebne, o tem pač nihče ne dvomi. Iz katerih virov pa naj zajemlje učitelj, ko se pripravlja za pouk? Nemška književnost obiluje s takimi pripomočki, z dobrimi in — slabimi. K njim se zateka navadno slovenski učitelj in zajema iz njih, kar se mu zdi primerno. A najde li tudi vselej v njih, česar potrebuje? Ne, niti ni možno, da bi vselej našel. Mnogo je res takega učnega gradiva, ki je porabno za vsako ljudsko šolo, ki ga je treba takisto predelati v severnih deželah, kakor v južnih, takisto na vzhodu kakor na zahodu. Toda

ginji, ki sta v solzah in vzdihih malone umirali v varnih naročjih dveh sopotnikov. Moji varovanki sta se držali čvrsto in pogumno, in če bi bilo verjeti njiju zatrdilom, bi prijadrali zdravi in veseli na konec sveta. Ali žal, da je prišlo drugače! Najprej je omahnila ena in precej potem — bodisi iz kolegijalnosti ali iz sočutja — druga. Kaj je bilo storiti nam, ki nam ni bila voznja po morju ne v peto ne v šesto? Mene je obhajala čudna, dotlej še neznana žalost. Prijatelj Tone z dolgo brado mi je ponudil požirek grenke pijače, in izza vogla se je prišalil prijatelj Jaka s steklenico hladnega piva — in moje žalosti je bilo konec. Veselo sem zopet sedel na svojem stolu in strgal korenček v levo in desno stran. Žalostni pogledi so krotili mojo škodaželjnost, in zdel sem se enak usmiljenemu Samaritanu, ko sem hodil po vode in iskal po ladji limon.

Veselost naših popevk ni nič kaj uspešno učinkovala: zdela se nam je enaka prisiljeni šali, humorju pod vislicami. Morje je postalo resno nemirno. Zdaj je zašumelo kot mogočna, temna pesem, zdaj se nagrbilo v šušteče valove, ki so se dvigali preko ladjinega oprsja ter nam močili tla pod nogami. Temni oblaki so se jeli grmaditi po visokem nebu, da sem imel občutek, kakor da se vozimo v rakvi v gotovo pogubo. Krmar pa, mož opaljenega lica z dolgo, sivo brado, je mirno stal pri krmilu, potegnil kapuco čez ušesa in gledal z veščim očesom v daljavo...